

Herijking beheerplan Onneresch

Januari 2026

Dit document bouwt voort op het oorspronkelijke **beheerplan Onneresch** uit 2021, dat kan worden [gedownload](#) van de website van Land van Ons. De inhoud van het voorliggende plan kan niet goed worden geïnterpreteerd zonder dat oorspronkelijke beheerplan.

Inhoud

Inleiding.....	1
1. Landbouw als natuurinclusieve grondgebruiker	2
2. Natuurinclusief landschapsbeheer	5
3. Duurzame landbouw die bijdraagt aan identiteit gebied	8
4. Toekomst- en klimaatbestendig waterbeheer	9
5. Educatie en verbinding	11
6. Monitoring flora en fauna – maat voor herstel biodiversiteit	14
7. Overige ontwikkelingen	19
8. Beschouwing en vooruitblik	21

Inleiding

Land van Ons is vijf jaar geleden opgericht met het doel de transitie naar duurzame en natuurvriendelijke landbouw te bevorderen: wij, burgers, kunnen zo bijdragen aan herstel van landschap en biodiversiteit, in combinatie met een gezonde bedrijfsvoering voor de pachter.

In mei 2021 kocht Land van Ons 26 ha op de Onneresch. Om een goed beeld te krijgen van de landschappelijke waarden van de Onneresch en borging daarvan in de bedrijfsvoering voor landbouw, is in 2021 door het perceelteam een beheerplan opgesteld en gepresenteerd op een seminar in februari 2022.

We zijn nu ruim vier jaar verder. Op 29 november 2025 is een minisymposium gehouden rond het thema 'Natuurinclusieve landbouw en gezonde bedrijfsvoering'. Daarbij is aan de hand van de uitgangspunten van het beheerplan 2022 bekeken wat er is bereikt en wat ons streven de komende jaren zal zijn.

De uitgangspunten van het beheerplan 2022 zijn:

- 1. Landbouw als natuurinclusieve *grondgebruiker* en**
- 2. Landbouw als natuurinclusief *landschapsbeheerder***
- 3. Duurzame landbouw die bijdraagt aan identiteit gebied**
- 4. Klimaatbestendig waterbeheer**
- 5. Educatie en verbinding met de omgeving**

Tijdens het minisymposium is aan de hand van deze uitgangspunten en de daaronder liggende doelen besproken wat we de afgelopen jaren hebben gedaan, welke ontwikkelingen er zijn geweest en hoe zich dit verhoudt tot deze doelen.

1. Landbouw als natuurinclusieve grondgebruiker

Doelstellingen natuurinclusief grondgebruik:

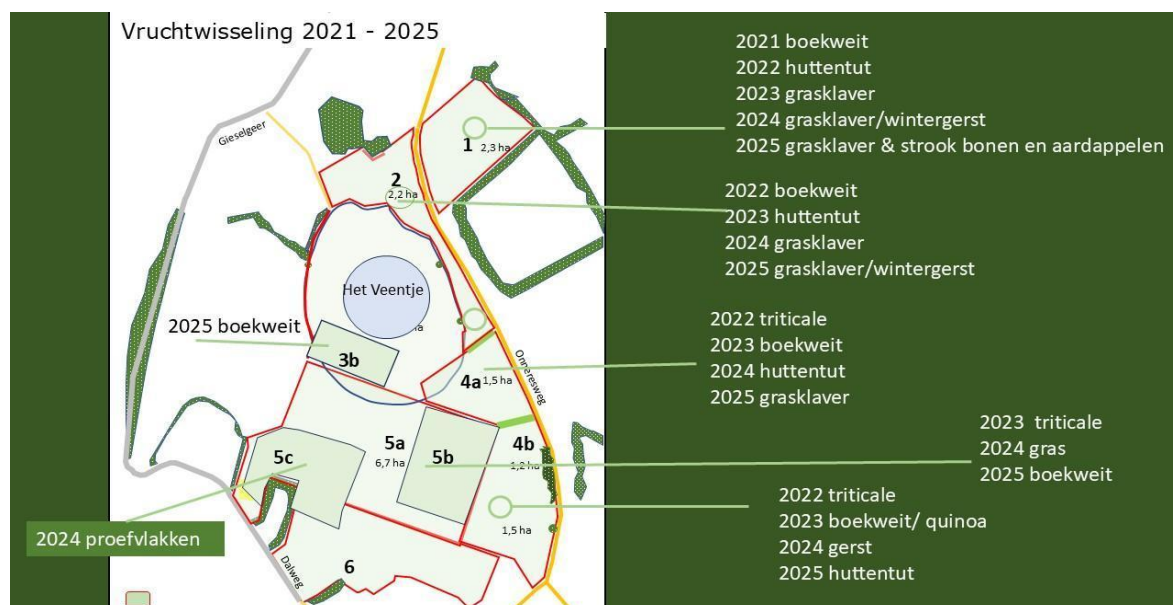
- a. Minimale grondbewerking
- b. Gebruik van alleen vaste mest
- c. Handhaving gradiënten
- d. Afwisselend teeltplan

Minimale grondbewerking en gebruik van vaste mest zijn al standaard binnen de biologisch-dynamische landbouw, zoals die door de pachter van het perceel wordt bedreven. Voor de Onneresch is één aspect van belang om uit te lichten: de handhaving van gradiënten. De Onneresch heeft verschillende gradiënten, sommige zijn hinderlijk (de lage delen die ofwel te nat ofwel te droog zijn), andere koesteren we, met name de steilrand ten oosten van de pingo; ook de sloten vormen een belangrijke gradiënt in het landschap. Beide thema's komen terug bij de secties over waterbeheer en landschapselementen.

Een vierde, voor Land van Ons essentieel uitgangspunt, is een afwisselend teeltplan. In het beheerplan wordt een zesjarige vruchtwisseling voorgesteld met de volgende gewassen:

1. Winterrogge – daarna grasklaver
2. Grasklaver
3. Grasklaver (grasklaver blijft vanwege de kosten van het zaaigoed twee jaar staan)
4. Boekweit – daarna groenbemester/wintergraan
5. Zomer- of wintergraan (tarwe, spelt, eenkoorn, emmer, rogge, gerst)
6. Lupine of stamslabonen – daarna wintergraan

De bouwplannen zijn niet volgens dit schema uitgevoerd, misschien komt dat nog. De afgelopen jaren zijn er vijf voedselgewassen geteeld: huttentut, boekweit, quinoa, veldbonen, aardappelen, en drie voedergewassen: tritcale, wintergerst, grasklaver. Winterrogge is niet verbouwd omdat de ervaringen met het graan Tritcale weinig positief waren. De afwisseling van teelt is in de afgelopen vier jaar grotendeels volgens schema uitgevoerd. Er waren echter geen zes wat betreft grootte en bodemkwaliteit gelijkwaardige percelen. Het is een zoektocht geweest naar wat er op de verschillende percelen wilde groeien. Er zijn een paar proefveldjes gemaakt, geen van alle erg succesvol.

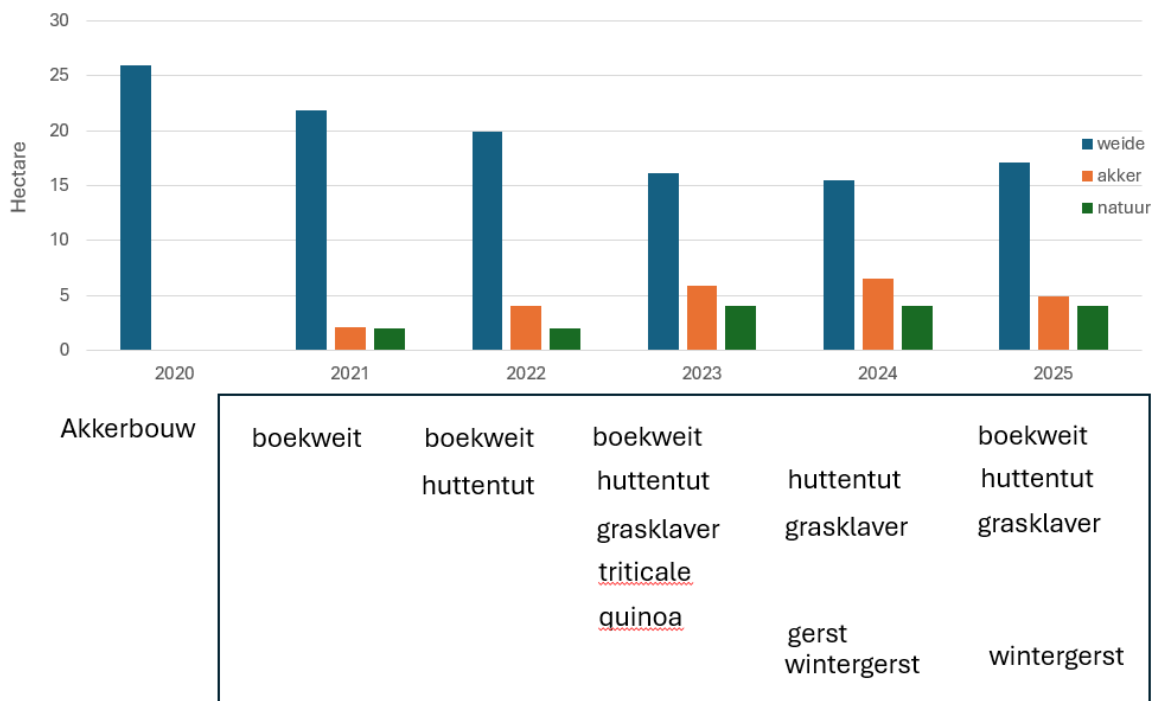
De opbrengst van de meeste voedselgewassen was niet of nauwelijks kostendekkend. Alleen boekweit kan redelijk uit en geeft ook een mooi landschapsbeeld. Dat is bovendien een gewas met heel veel bloemen en daarmee zeer waardevol voor bestuivers. Bonen en aardappelen hadden een redelijke opbrengst – en hebben een korte keten: ze worden via de boerderijwinkel van de pachter vermarkt. Dit is echter een kleinschalig gebeuren.

De granen bleken lastig te verbouwen, ook als het alleen als krachtvoer diende. Ze zijn gevoeliger voor de kwaliteit van de bodem en vogelvraat vormt een probleem. Alleen wintergerst wordt nu voor het tweede jaar verbouwd en is misschien rendabel. Over het geheel genomen komt een positief saldo meer voort uit het besparen op de kosten voor veevoer dan door het produceren voor de markt.

De lage (afgegraven) percelen ten zuiden van het veentje – waar vorig jaar alle gewassen mislukten – blijken definitief ongeschikt voor akkerbouw. Huttentut zal misschien nog wel eens terugkomen, maar het gewas is hier bedrijfsmatig niet sterk. De akkerbouw heeft echter ook los van de gewassen wel nut voor de lange termijn: het scheuren/omploegen van de ingedikte grond (op het lage stuk van de es) heeft daar wel tot grondverbetering geleid. Voor de Onneresch geldt dat er vooral gewassen kunnen worden geteeld die zowel veel als te weinig water aankunnen – grasklaver voldoet daaraan.

5 jaar Land van Ons op de Onneresch: landgebruik

Hoe gaan we nu verder?

De eerste plannen voor 2026 omvatten:

- Quinoa op het hoge deel (1), oostelijk gelegen van de Onneresweg
- Wintergerst op het langgerekte perceel westelijk van de Onneresweg (2)
- Er worden opnieuw aardappelen gepoot, nu op een laaggelegen perceel nabij de Dalweg (3)

Openstaande vragen voor onze pachters:

- Kunnen er toch nog een keer proeven worden gedaan met zomergranen?
- Kan er nog een keer lupine worden geteelt of lupine worden doorgezaaid in het grasklavermengsel?

2. Natuurinclusief landschapsbeheer

Doelstellingen natuurinclusief landschapsbeheer:

- Inrichting verschillende overhoekjes, herstel houtwal en aanplant solitair
- Aanplant inheemse, gebiedskenmerkende soorten
- Aanleg van boeiende akkerranden

Bij natuurinclusieve landbouw is, logischerwijs, natuur een belangrijk onderdeel van het land en het beheer, om de biodiversiteit en natuurwaarden te vergroten. Op de Onneresch zijn al veel landschapselementen aanwezig die gezamenlijk een mooi grid vormen, een gevarieerde groenblauwe dooradering van het gebied.

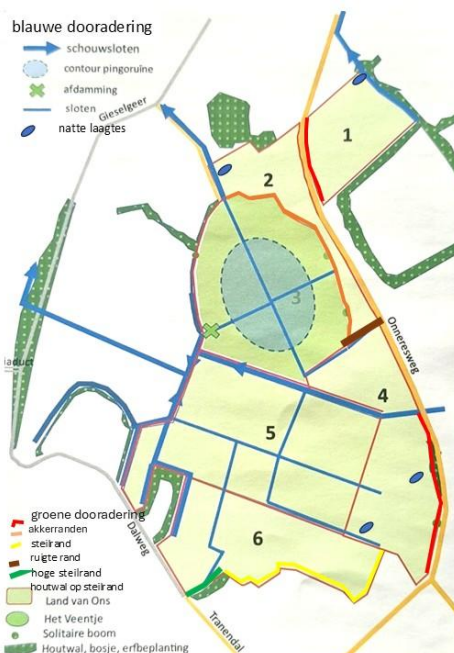
Landschapselementen Onneresch

Droge dooradering:

- Houtwallen langs perceel randen
- Steilranden (hoge, lage, ruige)
- Akkerranden (één- en meerjarig)
- Solitaire bomen

Natte dooradering:

- Grid van schouwsloten en watergangen
- Nat veentje (meertje)
- Tijdelijke natte laagtes

Kansen voor versterking:

- Aanleg flauwe oevers
- Aanleg keverbank
- Beheer steilrand pingo
- Beheer hoge steilrand
- Beheer houtwal op steilrand
- Akkerranden
- Beheer houtwal langs Onnereschweg
- Herstel laagveen

De droge dooradering omvat:

- Verschillende houtwallen langs de randen van de percelen en deels langs de Onnereschweg
- Verschillende steilranden, één langs het hooiland rond de pingo, en iets zuidelijk daarvan een hoge steilrand haaks op de Onnereschweg. Ook de zuidelijke perceelsgrens heeft plaatselijk kenmerken van een (iets verruigde) steilrand en de houtsingel haaks op de Dalweg is gelegen op een hoge steilrand.
- Kruidenrijk hooiland rond de pingo
- Enkele solitaire bomen (inheemse eiken) verspreid over de percelen

De natte dooradering omvat:

- Een aantal schouwsloten en watergangen dwars over en tussen de percelen
- De recent opgezette waterplas op de pingoruïne
- En meerdere laagtes die waar tijdelijk water op blijft staan

Het landschap is het meest robuust als de landschapselementen een samenhangend grid vormen. Om de bestaande landschapselementen te versterken en beter te verbinden zijn de volgende acties ondernomen:

Veldstruweel: op enkele overhoekjes is vogelvriendelijk veldstruweel aangeplant. Een klein stuk houtwal ten westen van de pingo dat het jaar voor de overdracht is verwijderd, is weer hersteld.

Solitaire eiken: ter versterking van het beeld dat de bestaande solitaire eiken geven aan het open landschap zijn er in 2024 enkele solitaire eiken geplant, ook om zo meer schaduw voor jongvee te creëren.

Akkerranden: al in het eerste jaar zijn twee bloeiende akkerranden aangelegd, een meerjarige aan de oostkant en een eenjarige aan de westkant. Deze eenjarige rand is in 2025 weer omgeploegd en deel van de akker geworden. Er wordt begin 2026 een nieuwe akkerrand aangelegd met een meerjarig mengsel op een zuidelijker gelegen perceel langs de Onneresweg.

Het **hooiland** rond de pingo bevat nog veel dominante grassoorten en zit in een overgangsfase naar kruidenrijker grasland. Het hooiland geeft in het voorjaar een zeer fraai beeld en levert ook goed voer voor het jongvee.

Vervolplannen landschapselementen

Landschapselementen staan niet op zich en zijn nooit 'af'. Er is altijd meer te doen voor verhoging van biodiversiteit. De vraag is alleen hoe. We zijn al langer bezig met een integraal plan voor landschapselementen, alleen stuiten we hierbij op gebrek aan kennis en zijn er beperkingen van de gemeente/provincie m.b.t wat er op een es is toegestaan, zonder de traditionele openheid van het landschap aan te tasten.

Afgelopen jaren is er groeiende aandacht voor het herstel van landschapselementen, zowel vanuit Land van Ons landelijk als landelijke organisaties die zich met biodiversiteitsherstel bezighouden (Deltaplan). Een veel gehoord streefdoel is: 10% van het oppervlak bevat landschapselementen. Voor de Onneresch zouden we graag vervolgstappen zetten om de kwaliteit van de landschapselementen verder te verhogen ten behoeve van flora en fauna, en tot een optimale verbinding te komen van de verschillende landschapselementen.

Enkele eerste concrete vervolgplannen zijn:

- Aanleg van een keverbank
- Aanleg van enkele flauwe oevers
- Aanplant veldstruweel/struikvormers langs Onneresweg (suggestie Wijkpost Haren)

Verder zouden enkele praktische richtlijnen in een *werkdokument* kunnen worden opgenomen om beter ondersteuning te kunnen geven voor goed beheer van belangrijke landschapselementen:

- Sinusbeheer toepassen bij het maaien van kruidenrijk grasland rond de pingo
- Steilrand twee maal per jaar gefaseerd maaien en maaisel afvoeren. Bij ploegen van het aangelegen veld moet *naar de steilrand toe* worden geploegd
- Oeverranden van de pingo wanneer mogelijk maaien om pitrus te onderdrukken
- Beter slootkantbeheer – wat is er nodig om dit op ecologische wijze uit te voeren?
- Maaisel van de sloten en de steilrand afvoeren om verruiging tegen te gaan

Onderhoud van aangeplant struweel gebeurt door een groep vrijwilligers (veldwerkgroep). Dit is alleen de komende paar jaar nog nodig en loopt op dit moment goed.

Vragen waar we nog mee bezig zijn: welke subsidiemogelijkheden kunnen we nog benutten en hoe krijgen we goed advies voor praktisch uitvoerbare ecologische beheermaatregelen (ANLb-gelden en verschillende fondsen)?

3. Duurzame landbouw die bijdraagt aan identiteit gebied

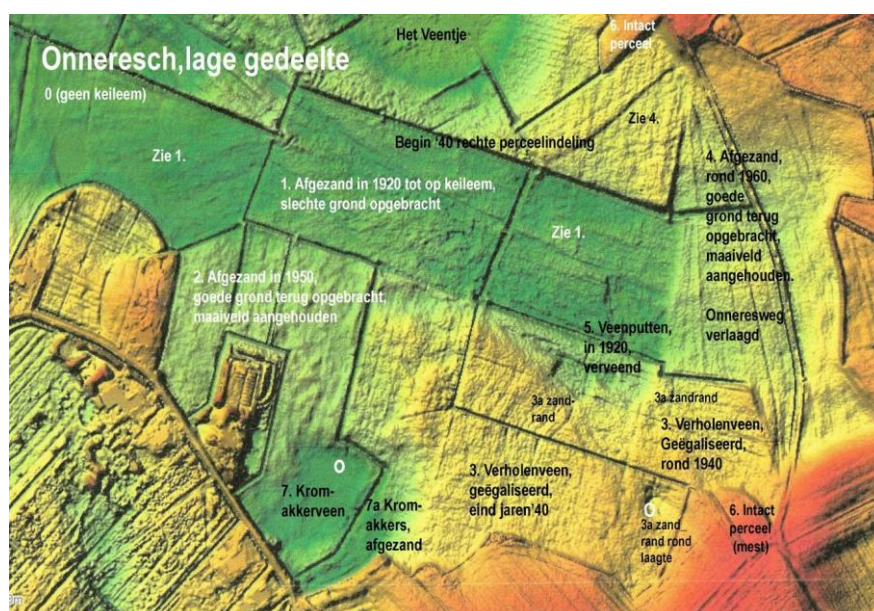
De Onneresch is een rijk cultuurhistorisch gebied. Het is van belang om de belangrijke cultuurhistorische kenmerken van dit gebied goed vast te leggen en te beschermen.

Doelstellingen behoud identiteit gebied:

- Behoud gelaagdheid landschap
- Geen niveauverschil tussen zandweg en de percelen
- Behoud open karakter
- Alleen accenten (landschapselementen) op plekken waar openheid niet wordt aangetast
- Geen reconstructie oude structuren (uitgezonderd Het Veentje en het Verholenvveen)
- Behoud en versterking van het microreliëf

In zijn algemeenheid zijn we geslaagd in het behoud van het unieke karakter van de Onneresch. Ook de zandweg die door de gemeente in 2021 was opgehoogd is na enige pressie vanuit Land van Ons weer afgegraven tot het oorspronkelijke niveau. De enkele solitaire eiken die zijn bijgeplant versterken de openheid van het landschap en geven diepte. Het herstel van Het Veentje komt aan de orde onder het hoofdstuk 'Waterbeheer'. Het bij de doelstellingen genoemde Verholenvveen is niet hersteld. Gezien de vergravingen die er zijn geweest tot eind jaren '40 (zie afbeelding hieronder) lijkt dit ook niet meer zinvol. Een extra vernatting voegt niet zoveel toe aan het landschap. De nieuwe akkerbouwpercelen voegen daarentegen wel meer variatie toe aan het landschap: 's zomers ontstaat zo een mozaïek van kleuren en gewassen.

Op dit thema staan geen verdere acties gepland.

4. Toekomst- en klimaatbestendig waterbeheer

Zorgvuldig waterbeheer wint in toenemende mate aan belang vanwege klimaatverandering. Op de Onneresch biedt het ook kansen vanwege de aanwezigheid van meerdere sloten en een gave pingoruïne.

Doelstellingen waterbeheer:

- Herstel watersysteem
- Bodemsoort/hydrologie is leidend bij grondgebruik
- Vernatting of verondieping van sloten voor waterbeheer
- Vergroting van kleine waterpartijen in laagtes
- Veenvorming/CO2 vastlegging

Hoe het waterbeheer het beste kon worden aangepakt moest zich nog uitkristalliseren, op basis van ervaring met de bodem en hoe het watersysteem op de Onneresch functioneerde bij gebruik van de grond voor akkerbouw. In het tweede jaar zijn enkele aanbevelingen gedaan voor beter waterbeheer:

1. Aanleg van een reguleerbare dam in de afvoersloot van Het Veentje
2. Verondiepen van enkele sloten om water beter vast te houden

In 2023 is in de afvoersloot van de pingo een dam aangelegd met regelbare afvoerbuiss. Die werkte goed, maar bleek kwetsbaar voor vandalisme. Met hulp van Landschapsbeheer Groningen is toen naast de dam nog een degelijke stuw aangelegd. Het vasthouden van water boven de pingoruïne is een zeer succesvolle en zichtbare ingreep geweest. In 2024 is het waterniveau wel weer 10 cm teruggebracht door de stuw iets aan te passen: zo wordt de waterplas niet groter dan nodig en blijft het veen onder water staan en wordt verdere uitstoot van CO2 voorkomen. De waterplas trekt veel vogels, enkele broedvogels zijn terug van weggeweest (kieviten, scholeksters), ook veel rodelijstsoorten komen foerageren. Een proef om veenvorming te stimuleren door het aanbrengen van levend veenmos was echter geen succes. Maar misschien is laagveenherstel wel mogelijk.

Voor monitoring van het grondwaterpeil zijn peilbuizen aangebracht (op het aangrenzende terrein van Wittenberg, nabij een kastanjeboom). Met de genomen maatregelen is de inrichting van Het Veentje (de pingoruïne) nu klaar.

Een tweede waterbeheermaatregel was het verondiepen van enkele waterafvoerende sloten (oost en noord) door Het Veentje (tot 30 à 50 cm onder het maaiveld).

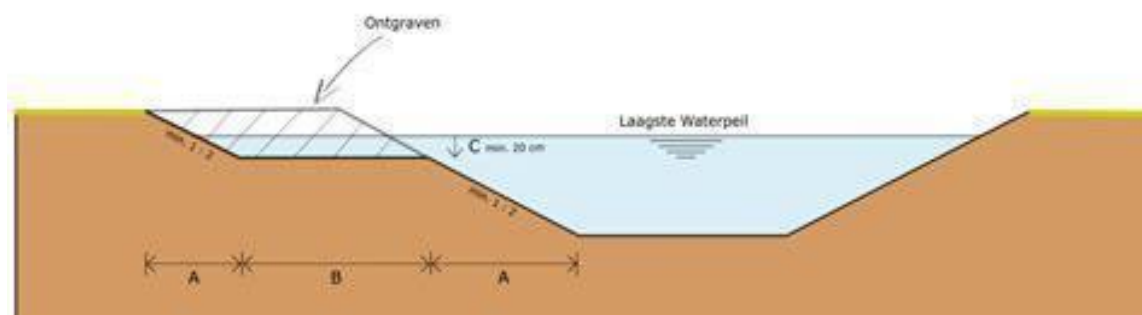

De sloot ten oosten van de pingo is in 2025 verondiept. Daar is nog een lichte gradiënt aanwezig. De noordelijke sloot was en is belangrijk voor afvoer van water van de Padlandsweg, omdat afwatering naar het noorden vooralsnog niet mogelijk is (zou door Waterschap Hunze en Aa worden bekeken). Verondiepen kan hier dus niet. Wel zouden de oevers kunnen worden verbreed en verflauwd.

Nog een andere mogelijke maatregel voor beter waterbeheer op akkerbouwpercelen die nu te nat zijn, is het verflauwen van de taluds bij de sloten binnen de percelen van Land van Ons. Door een soort wadi-achtige (plas-dras) vormgeving ontstaat meer opvangvolume bij stortregens. Met de grond kan dan de laagte in de landbouwgrond worden opgehoogd. Daardoor ontstaat elders meer oppervlakte waarop akkerbouw mogelijk is. Bredere oevers zorgen voor:

- winst voor biodiversiteit
- een betere waterkwaliteit
- meer wateropvangvolume

2 Natuurvriendelijke oever plas-dras oever

De suggesties voor beter waterbeheer zijn niet expliciet nader besproken tijdens het minisymposium en er is geen besluit over genomen:

- Zijn ingrepen gewenst op locaties die nu langdurig vol water staan?
 - Bijvoorbeeld langs de Padlandsweg voor nr 2
 - Langs de Onneresweg, in het deel dat akkerrand zal worden
 - Andere locaties?
- Aanpak van sloten voor meer natuurvriendelijke oevers/afschuinen. Dit wordt ook door Land van Ons landelijk ondersteund en er is door LvO ook een kennisdocument slootonderhoud opgesteld.

Beide maatregelen zullen de komende periode nader worden onderzocht op haalbaarheid en wenselijkheid.

5. Educatie en verbinding

Het is in het belang van de burgercoöperatie om de deelnemers van Land van Ons en de omgeving zo goed mogelijk te betrekken. Er is op veel vlakken actie ondernomen om vrijwilligers te betrekken en de omgeving te informeren over de ontwikkelingen op de Onneresch.

Doelstellingen educatie:

- Betrekken van vrijwilligers en kennisinstituten
- Stimuleren van beleving van het landschap bijvoorbeeld door het plaatsen van informatieborden op de Onneresch
- Aanbrengen van cultuurhistorische elementen zoals zwerfkeien
- Zorgen voor minimale bodembewerking op het hoge deel van de es vanwege archeologische vondsten (en die ongeroerd moeten blijven)
- Terugbrengen van een wandelpad tussen Dorpsweg en Onneresweg

Betrekken vrijwilligers: Er wordt via verschillende media veel gecommuniceerd over de ontwikkelingen op de Onneresch, intern met regelmatige nieuwsbrieven voor vrijwilligers in het Noorden en extern met een Facebookpagina. Voor de actieve vrijwilligers en deskundigen is er jaarlijks een bijeenkomst geweest waarin ontwikkelingen op de Onneresch zijn besproken en resultaten van verschillende onderzoeken (zie hieronder) werden gepresenteerd.

Verder is er veel inzet geweest voor het organiseren van de jaarlijkse open dag, met lezingen en excursies. De open dagen werden de eerste jaren druk bezocht. Het laatste jaar was er minder animo, mogelijk treedt er enige verzadiging op. Jaarlijks worden er op verzoek van organisaties diverse presentaties gehouden door leden van het perceelteam. Waar het gaat om verzoeken voor excursies zijn we wat terughoudender geworden, aangezien dit veel inzet vergt voor een zeer beperkt publiek.

Samenwerking met vrijwilligers en kennisinstituten vindt al vanaf het begin plaats op allerlei terreinen, waaronder monitoring, veldwerk en onderzoek. Kennisuitwisseling en/of samenwerking heeft de afgelopen jaren plaatsgevonden met onder andere de volgende organisaties:

- IVN Zuidlaren en Groningen/Haren (monitoring, open dagen)
- KNNV (onderzoek)
- Landschapsbeheer Groningen (aanleg stuw, advies beheer, Mooi Gorecht)
- Waterbedrijf Groningen en Waterschap Hunze en Aa (waterbeheermaatregelen)

- Staatsbosbeheer (eigenaar aangrenzend gebied, gezamenlijk belang aankoop nieuwe percelen)
- Universiteit Utrecht en Universiteit Wageningen (onderzoek)
- Landschapswerkplaats Groningen (Gorechtgebied, subsidiemogelijkheden)
- Nationaal Park Drentsche Aa (gezamenlijk belang voor behoud identiteit gebied)
- Stichting Landelijk Gebied Haren (gezamenlijk belang behoud identiteit gebied)

Enkele bijeenkomsten in 2025 van een groep actieve vrijwilligers tonen aan dat er onder vrijwilligers de wens leeft tot meer betrokkenheid, onder andere voor een actievere promotie van Land van Ons en voor werving van nieuwe leden. Er zijn inmiddels verschillende deelgroepen:

- Marktgroep
- Promotieteam
- Beheergroep voorraad producten
- Veldwerkgroep
- Landelijk – regionaal (Team Biodiversiteit en Beheer)
- Appgroep vrijwilligers Onneresch

Beleving van het landschap: er zijn steeds wisselende, tijdelijke informatiebordjes over de verschillende gewassen geplaatst. Deze zijn nu aan vervanging toe. Vervanging is zeker zinvol, tot nu hadden deze een groot bereik want er komen veel wandelaars langs en via verschillende bronnen blijkt dat ze veel worden gelezen. Vanuit de vrijwilligersgroep heeft zich iemand aangemeld om dit verder op te pakken. De bordjes over de cultuurhistorie zijn vervangen door drie grote permanente borden, deels gefinancierd uit een particuliere gift. Bij het houten bankje met de drie nieuwe borden is ook een zwerfkei geplaatst. Er is nog een mooie zwerfsteen beschikbaar voor plaatsing bij het stenen bankje.

Wandelpaden: de mogelijkheid van nieuwe wandelpaden is onderzocht maar stuitte op veel weerstand, met name vanwege wandelaars met honden. Er zijn ook goede redenen om niet meer paden aan te leggen omdat de recreatiedruk al vrij groot is. Bij verwerving van de zuidelijke percelen zouden er misschien wel weer mogelijkheden ontstaan. De doorgang van de camping naar de Onneresch is weer in ere hersteld en vergroot de zichtbaarheid van de Onneresch voor mensen die ‘toevallig’ in de buurt zijn.

Plannen voor de toekomst:

Het betrekken van de directe omgeving (dorp Onnen) lijkt minder goed gelukt, al hebben we daar niet een goed beeld bij (hoeveel leden wonen in Onnen, hoeveel bezoekers van de open dag zijn Onnenaren en hoe kijken zij nu tegen Land van Ons aan?).

- Er zijn goede contacten met de camping De Kleine Wereld. Dit biedt mogelijkheden voor het aanspreken van nieuwe doelgroepen. Zo is er het plan om bij de camping een educatiepunt in te richten met kinderactiviteiten en mini-excursies.
- Landschapsbeheer heeft een vrijwilligersploeg (zeisbrigade) die bereid is om incidenteel ingezet te worden voor snoei- en maaiwerkzaamheden.
- Vanuit Staatsbosbeheer is de mogelijkheid genoemd om met de vrijwilligersgroep Appelbergen van SBB gezamenlijk op te trekken voor het opzetten van bijvoorbeeld wandelroutes.
- De jeugdwerkgroep van IVN Zuidlaren en de Jenaplanschool in Haren 't Wilde Woud zoeken educatieve mogelijkheden voor buitenactiviteiten. Dit biedt kansen om jonge kinderen te interesseren voor Land van Ons.
- Vanuit de groep actieve vrijwilligers wordt hard gewerkt aan een plan voor meer ledenwerving en meer betrokkenheid van leden van Land van Ons.

6. Monitoring flora en fauna – maat voor herstel biodiversiteit

Team monitoring Onneresch

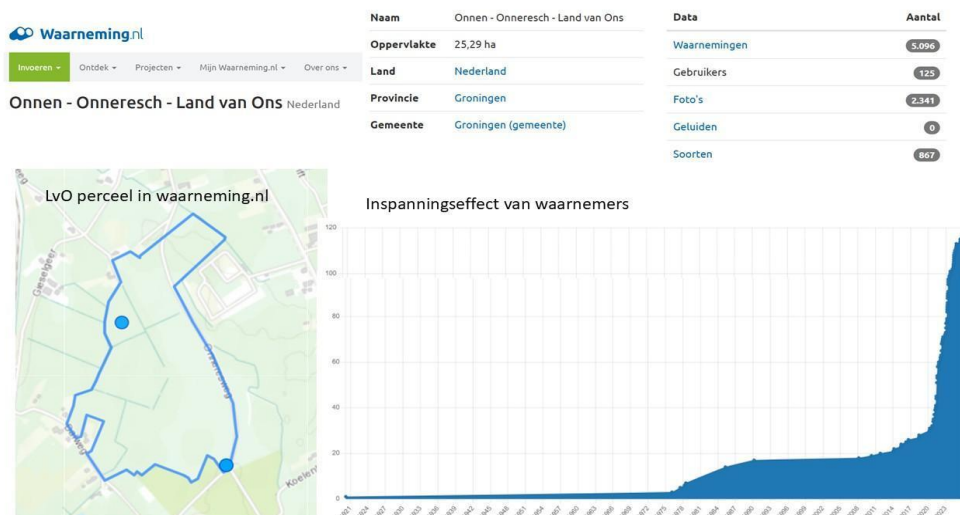
De ontwikkelingen op het gebied van biodiversiteit worden gevolgd door middel van monitoring van flora en fauna. Sinds 2021 worden veldwaarnemingen gedaan door twee vaste groepen vrijwilligers: een voor planten (tien vrijwilligers) en een voor broedvogels (vijf vrijwilligers). Daarnaast worden in minder structurele mate ook vlinders en insecten gemonitord.

Werkwijze monitoring

De werkwijze voor monitoring wordt ondersteund door Land van Ons landelijk (TBB) met protocollen t.b.v. vogels, planten, bestuivers en regenwormen. Dit is nog in ontwikkeling.

Alle observaties worden nu per perceel in waarneming.nl vastgelegd en zijn voor iedereen toegankelijk (voor de Onneresch zie: *Onnen – Onneresch Land van Ons*). Bijkomend voordeel is dat ook ‘losse’ waarnemingen door andere (soms toevallige) waarnemers nu voor ons toegankelijk zijn. Tot nu toe zijn door 125 waarnemers al data ingevoerd van 867 soorten!

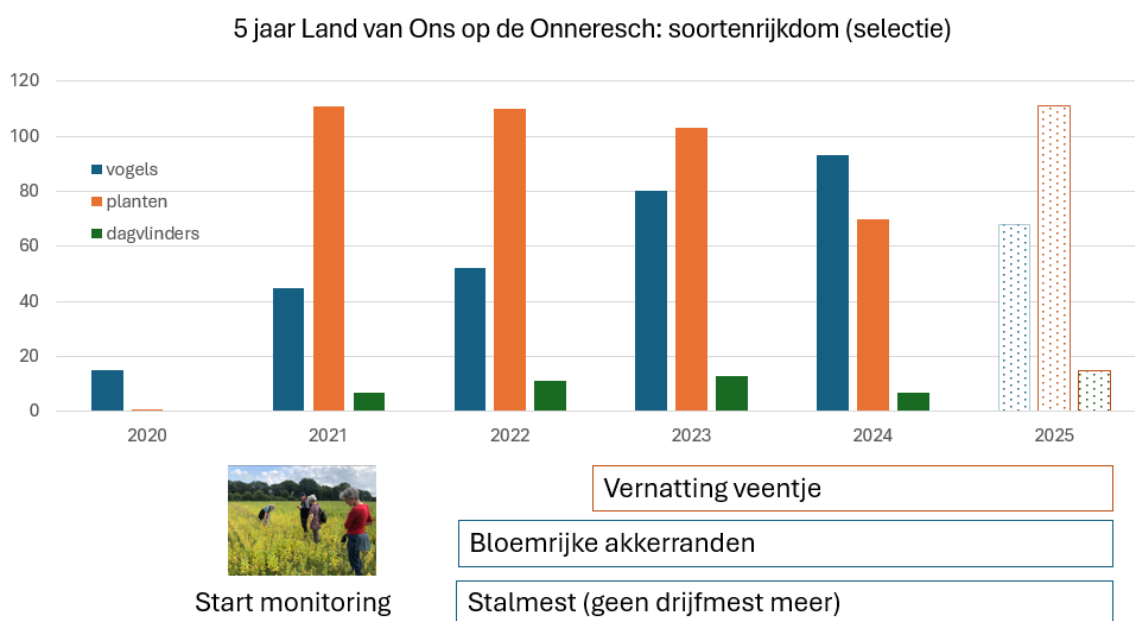

Resultaten monitoring

De monitoring vindt jaarlijks plaats sinds mei 2021, het jaar van verwerving van het perceel in Onnen. Die zomer werd een start gemaakt met natuurvriendelijk beheer, maar ook werd op grond van oude afspraken nog drijfmest uitgereden. Om die reden beschouwen we de waarnemingen uit 2021 als nulmeting.

Sinds 2021 is er overall een toename in waargenomen soorten (zie figuur hierboven en bijlage met overzicht). Deels weerspiegelt dat de grotere/betere waarnemingsinspanning (bijvoorbeeld de nachtvlindertellingen), deels betreft het effect van beheersmaatregelen. Dat zien we bijvoorbeeld aan de sprong (toename) in vogelsoorten na vernatting van Het Veentje. Tegelijkertijd was er een afname van plantensoorten, waarschijnlijk mede doordat moerasflora in de slootranden onder water verdween.

Vogels: analyses van de voorkeursbiotoop van de broedgevallen laten zien dat de soortenrijkdom nauw samenhangt met de diversiteit in het landschap (weide, water, struweel, oude bomen). Vernatting heeft een blijvende stimulans gegeven aan water- en weidevogels. Veel van de broedgevallen (zangvogels) zitten in de randen van het perceel, dus (mede) onder beheer van anderen (gemeente, camping, omwonenden). Het is daarom van belang om goede afspraken te maken over het beheer van de randen van het perceel waar andere partijen bij betrokken zijn.

Planten: de ontwikkeling van soortenrijkdom aan planten is niet eenduidig. Getalsmatig is er zelfs enige afname van soortenrijkdom, maar de telssystematiek is tussentijds veranderd. Zo worden er nu aparte tellingen uitgevoerd voor grasland en akkerland. Nu

grasklaver een groot deel van het nieuw-bewerkte land beslaat, zou het zinvol zijn die percelen ook mee te nemen in de monitoring van akkerplanten. Op basis van de waargenomen soorten lijkt er ook een echte afname, namelijk van de moerasflora, doordat slootranden onder water verdwenen. Mogelijk is er ook een afname door het verruigen van de steilranden.

Kruidenrijkdom van de graslanden is ook een aandachtspunt: op basis van analyse van waargenomen plantensoorten bevindt het grasland zich nu in ontwikkelingsfase 2 (op een schaal van 0-5) met sporadisch (*patchy*) soorten uit de hogere ontwikkelingsfase.

Nachtvinders: via samenwerking met KNNV zijn ook een aantal keren nachtvinders geteld op de Onneresch: een soortgroep die van belang is voor bestuiving.

Naast onze eigen monitoringsactiviteiten zijn er drie onderzoeken uitgevoerd of nog lopende:

Bestuivers (*Thijs Fijen, WUR*):

Veldwerk vond plaats in 2024. De eerste voorlopige (nog niet gepubliceerde) data laten zien dat er een positieve relatie is tussen boekweit en aantallen bestuivers op vier boekweitpercelen van Land van Ons, waaronder de Onneresch: hoe meer bloei, hoe meer bestuivers. In het slechte boekweitjaar was er dan ook een terugval te zien in aantallen bestuivers. De Onneresch had meer bestuivers dan de andere percelen.

Loopkevers (*Chris van Houdt, KNNV*):

In 2022 en 2024 zijn op de Onneresch loopkevers verzameld en geteld. Er volgt nog een extra datacollectieronde in 2026. De determinatiegegevens volgen later. Er zijn twee zeldzame soorten waargenomen, waaronder de *harpalus smaragdinus* (eerste waarneming in Noord-Nederland), een (zuidelijke) kensoort voor extensieve akkerbouw.

Bodemarchief Pingo: (*Wim Hoek, UU*):

In 2024 heeft de Universiteit Utrecht boringen gedaan in het veen. De pingo heeft een onverstoord bodemarchief – dus het beheersadvies is NIET graven in Het Veentje. Het pollenonderzoek heeft een mooi overzicht opgeleverd van de natuurlijke ontwikkeling van het gebied sinds de ijstijd en de komst van menselijke activiteiten, met boekweitteelt vanaf de middeleeuwen. *Het onderzoek is nog niet gepubliceerd, dus hier kunnen nog geen resultaten worden gegeven.*

De vele data door een grotere waarnemingsinspanning geven weliswaar enige ruis in de interpretatie van de gegevens, maar hebben ook hun eigen sterke punten:

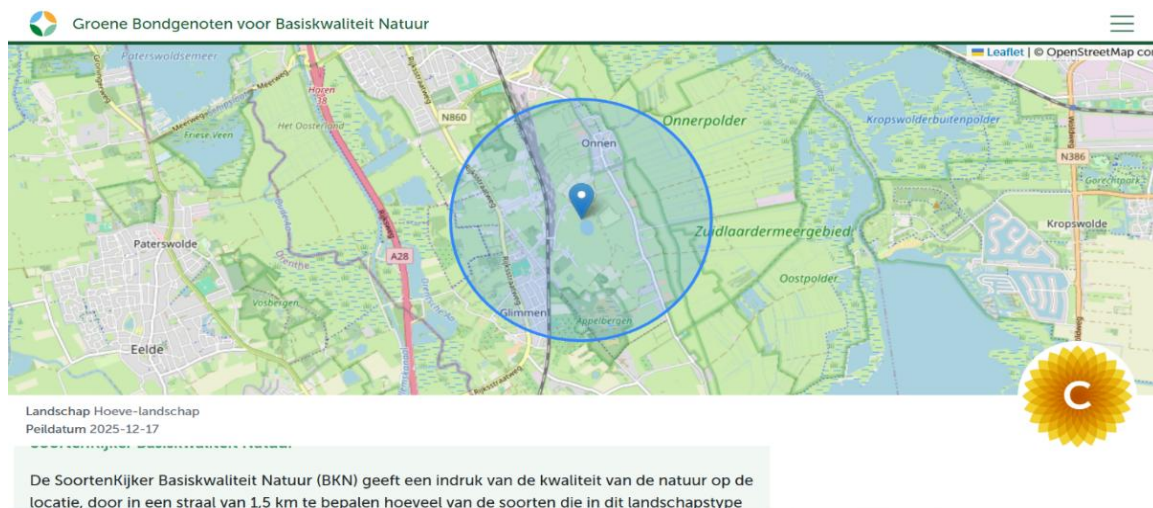

1. Het levert verdiepende kennis op door bijzondere waarnemingen (bijvoorbeeld unieke kensoorten¹ bij de loopkevers en nachtvinders en enkele zeldzame vogels)
2. Het toont de grote betrokkenheid van waarnemers, 'engagement' als sociaal effect van een LvO-perceel in je omgeving. Voor een vrijwilligersorganisatie met een maatschappelijk doel is dat een relevante bevinding. De sociale effecten van vergroening tellen tegenwoordig mee als uitkomst.

Interpretatie monitoringsresultaten

Er is nog weinig referentie om aan de hand van deze waarnemingen te kunnen beoordelen hoe het er voorstaat met de kwaliteit van biodiversiteit in agrarisch gebied.

Er is sinds kort samenwerking met de [Groene Bondgenoten](#) om vrijwilligers beter te ondersteunen in monitoring in agrarisch gebied. Hiervoor is landelijk het concept [Basiskwaliteit Natuur](#) (BKN) ontwikkeld. Een bijzonder laagdrempelig instrument hierbij is de webapplicatie [Soorten kijker](#), die waarnemingen 'vertaalt' in een score voor de biodiversiteitswaarde van de betreffende locatie. Later zullen ook beheeradviezen worden gegeven (naar verwacht eind 2025). Deze tool kan helpen om op perceelsniveau de monitoringsresultaten mee te nemen bij op- en bijstellen van het beheer.

Bij toepassing van de Soorten kijker/BKN kan een aantal kanttekeningen worden geplaatst:

¹ Een kensoort komt in één vegetatietype duidelijk meer voor dan elders en heeft op die plaats optimale leefomstandigheden.

1. De Soortenlijst is geschikt voor analyse op basis van soortenrijkdom, maar niet/nauwelijks voor uitspraken over aantallen **binnen** een soort (bijvoorbeeld: teveel ganzen/roeken)
2. Basiskwaliteit Natuur is gebaseerd op de meest voorkomende landschapstypen in Nederland. De Onneresch wordt beschouwd als 'Hoevelandschap'. Score en adviezen worden daarop gebaseerd. De Onneresch is echter atypisch want omvat ook andere landschapstypen (met weer andere soorten) en bijzondere landschapselementen zoals Het Veentje.
3. Basiskwaliteit Natuur omvat alle soortgroepen, terwijl wij er maar vier monitoren: bij die soortgroepen wordt de Basiskwaliteit Natuur, namelijk score A, inderdaad behaald.

Aandachtspunten/vragen met betrekking tot kwaliteit van biodiversiteit:

We zouden nader onderzoek kunnen doen naar waargenomen planten en bestuivers:

- Soortenlijst analyseren: wat zijn we kwijtgeraakt (en waardoor?)
- Nadere analyse van bloeihoogte/aantallen m.b.t. bestuivers. In soorten is onze bloeihoogte in de zomer goed – maar wat betreft aantallen (nectar/stuifmeelaanbod) hebben we het niet in kaart. Info Thijs Fijen: voor bestuivers is kwantiteit van het aanbod *in juni* over het algemeen de grootste bottleneck.
- Grasklaverpercelen meenemen in akkerplantentelling
- Wat is de relatie met de bloeiers in de akkerranden?

Op twee aspecten is versterking nodig:

Bestuivers:

- Meer systematische waarnemingen van bestuivers (vlinders, hommels). Hoe kunnen we dit weer activeren?
- De telroute is niet in lijn met de kansrijke locaties. De Vlinderstichting is, via Team TBB, bereid om te helpen met het inrichten van telroutes en het meedenken over wat te doen met wisselteelt (d.w.z. wisselende locatie die aantrekkelijk is voor bestuivers, maar vaste route).

Wormen:

- Er moeten systematisch waarnemingen van wormen komen. Het monitoren van wormen zou meer aandacht moeten krijgen als indicator voor gezonde bodemontwikkeling. Inmiddels zijn er vrijwilligers geworven die zich daarvoor willen inzetten.

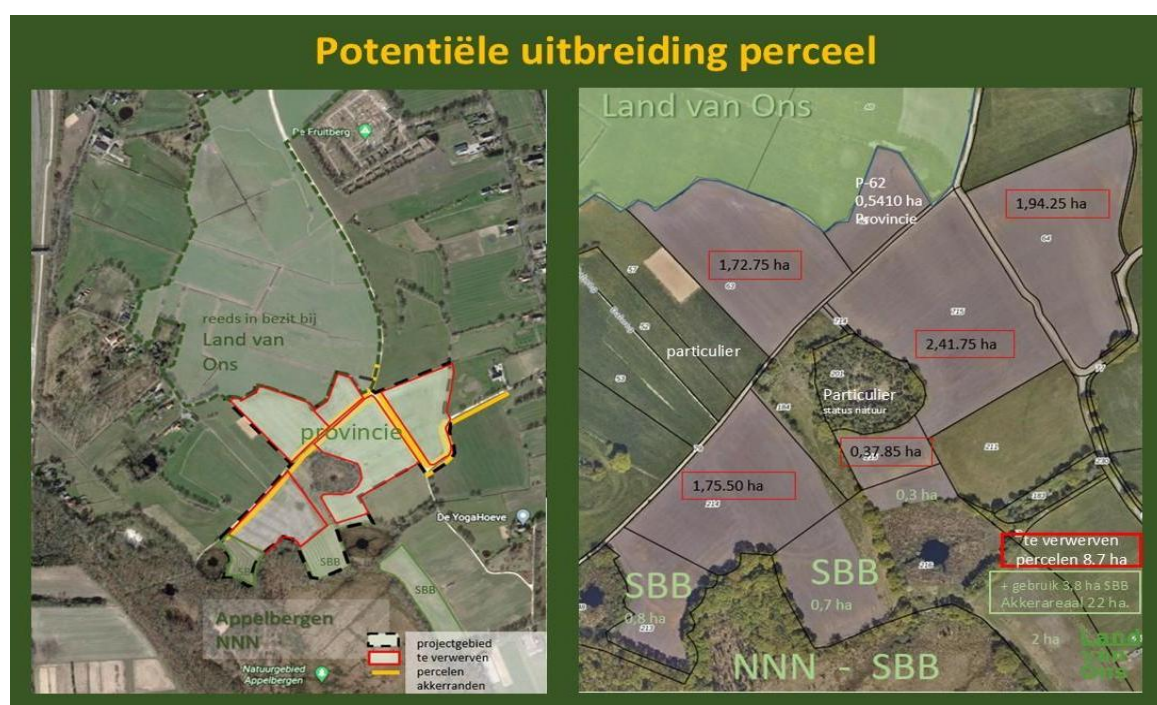

7. Overige ontwikkelingen

Twee ontwikkelingen in de afgelopen jaren zijn van belang om mee te nemen in de herijking van het beheerplan:

1. Inzet voor verwerving percelen (8 ha) aan de zuidkant van de Onneresweg

Twee jaar geleden zijn enkele percelen aan de zuidkant van de percelen van Land van Ons gekocht door de provincie (zie kaartje hieronder). Het zijn hooggelegen percelen en dus waardevol voor akkerbouw. Met verwerving zou de Onneresch een groot geheel worden. De eerste twee pogingen om de gronden ofwel te kopen ofwel te pachten liepen spaak. Op dit moment worden de gronden gepacht door een boer uit Noordlaren.

Vier redenen waarom Land van Ons de resterende 8,2 ha. van de Onneresch zou moeten kopen:

Landschappelijke, cultuurhistorische eenheid

Met verwerving van deze gronden door Land van Ons kan de historische en landbouwkundige eenheid van de es worden hersteld. Het oorspronkelijke mozaïek van akkers en het esdek kan zo zonder grote ingrepen worden hersteld. Daar komt bij dat SBB ongeveer 4 ha aangrenzende percelen in bezit heeft, die ze eventueel bereid zijn te verpachten op voorwaarden die nauw aansluiten bij de aanpak van Land van Ons (natuurinclusieve akkerbouw).

Water-en stikstofopgave

De te verwerven percelen liggen op +4.50-5,20 NAP. Het nabijgelegen natuurgebied Appelbergen is NNN-gebied met afwisselend bos, heide en vennen. De vennen liggen op +3,50-4.00 NAP. Tot nu toe wordt er jaarlijks drijfmest uitgereden die uitlekt naar de watergangen, de vennen en naar percelen van Land van Ons.

Grote winst biodiversiteit met relatief bescheiden middelen

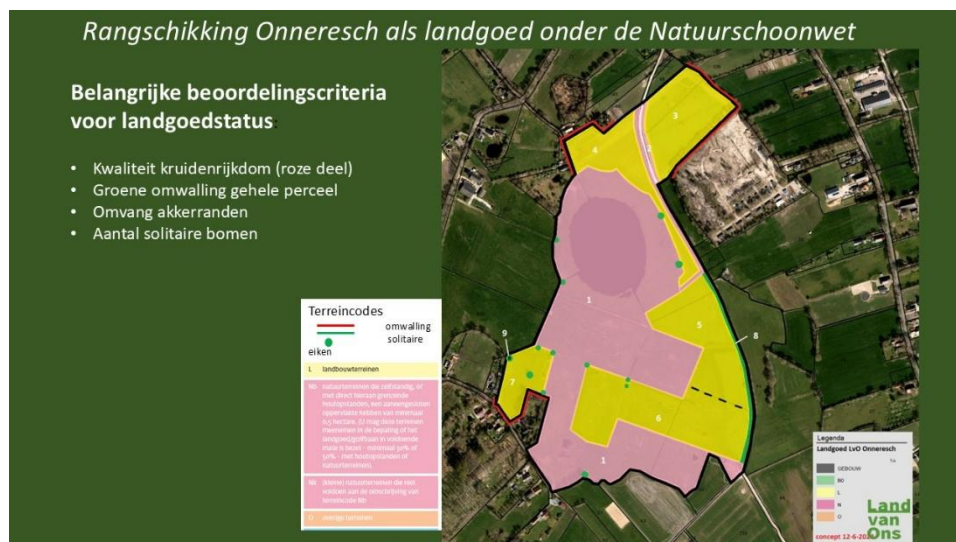
Samenvoeging van de percelen biedt grootse kansen met weinig ingrepen. Voor zesjarige vruchtwisseling is nu te weinig goede grond beschikbaar. Met aankoop is meer gewasdiversiteit mogelijk. Ook zijn in het gebied goede mogelijkheden voor aanvullend struweel en hagen.

Rendabele gemengde, natuurinclusieve bedrijfsvoering

Op de Onneresch is de afgelopen jaren een eerste stap gezet van het biologisch-dynamisch melkveebedrijf Steenbergers naar een gemengd bedrijf. Op dit moment is de schaal nog bescheiden. Met verdubbeling van het akkerbouwareaal wordt de gemengde bedrijfsvoering meer rendabel.

2. Onderzoek naar mogelijkheid verwerving landgoedstatus

Op initiatief van het landelijk bestuur van Land van Ons wordt onderzocht of de Onneresch een landgoedstatus kan krijgen. Dit heeft fiscale voordelen. De belangrijkste reden is echter dat een landgoedstatus kan worden gebruikt bij het promoten van Land van Ons. De provincie moet beoordelen of het terrein aan de voorwaarden voor een landgoedstatus voldoet, dan wel kans maakt om daaraan te voldoen na verdere aanpassingen. Belangrijke criteria zijn o.a de omwalling door bomen of hagen of houtwallen, kruidenrijkdom van het grasland, en de aanwezigheid van bloeiende akkerranden:

8. Beschouwing en vooruitblik

Op alle uitgangspunten is de afgelopen vier jaar vooruitgang geboekt, ook al verliep niet alles volgens plan. Sommige zaken zijn ook wat op de achtergrond geraakt, zoals het sinusbeheer en voorstellen voor waterbeheer, mogelijk door de veelheid aan aandachtsgebieden. Hieronder volgt per uitgangspunt een samenvatting van de resultaten en plannen voor de komende periode.

1. Akkerbouw

De akkerbouw met wisselteelt had te kampen met verschillende uitdagingen: extreme weersomstandigheden en vraat door slakken en vogels. Niet alle percelen zijn geschikt voor akkerbouw en niet alle (voedsel)gewassen zijn kostendekkend. Het bouwplan voor 2026 omvat in elk geval drie voedselgewassen. Vanuit de doelstellingen van Land van Ons is het van belang om de teeltmogelijkheden van verschillende graansoorten als spelt, eenkoorn, emmer en rogge verder te verkennen. Zo nodig zou er meer gebruikgemaakt kunnen worden van beschikbare subsidies (Beheerpakketten ANLb, online te vinden via BoerenNatuur).

- *Experimenten met (zomer) graangewassen opnemen in subsidieaanvragen voor landschapselementen*
- *Opnemen lupine in teeltwisseling?*

2. Landschapselementen en waterbeheer

Het water op de Onneresch is een belangrijk nat 'landschapselement'. Het opzetten van het water boven de pingo is een van de meest in het oog springende ingrepen geweest, met een grote impact op het landschap en de biodiversiteit. Er is ook al veel tot stand gebracht m.b.t. het verbeteren van droge landschapselementen, zoals akkerranden en veldstruweel. In 2022 zijn al suggesties gedaan voor de aanpak van de natte laagtes en de sloten dwars over het terrein. Komende jaren is het doel om hier meer werk van te maken en de biodiversiteit te bevorderen door het realiseren van een robuuste groenblauwe dooradering. Concrete stappen voor landschapselementen komend jaar zijn:

- *Aanleg van een keverbank en beheer steilranden (mogelijk vallen deze te combineren)*
- *Aanplant struikvormers langs Onnereschweg (idee Wijkpost Haren)*
- *Sinusmaaibeheer (voor meer kruidenrijkdom rond Het Veentje)*
- *Aanleg van wadi's op percelen die nu langdurig nat blijven*
- *Verflauwen van de taluds bij de sloten binnen de percelen van Land van Ons*

Deze laatste suggesties zijn wel aan de orde geweest tijdens het minisymposium, maar onduidelijk blijft wat gewenst is:

- Zijn ingrepen gewenst op locaties die nu langdurig vol water staan, zoals bijvoorbeeld langs Padlandsweg nr 2 en langs de Onneresweg in het deel dat akkerrand zal worden?
- Welke sloten lenen zich voor natuurvriendelijke oevers/afschuinen en wat is daarvoor nodig?

Natuurvriendelijk oeverbeheer wordt ook door Land van Ons landelijk ondersteund. Land van Ons landelijk heeft daarom een kennisdocument slootonderhoud opgesteld dat gebruikt kan worden voor een plan van aanpak. Beide maatregelen zullen nader worden onderzocht op haalbaarheid, wenselijkheid en de benodigde financiering.

Verder zouden enkele praktische richtlijnen in een werkdocument kunnen worden opgenomen om beter ondersteuning te kunnen geven voor goed beheer van belangrijke landschapselementen, zoals sinusbeheer, beheer steilranden, maaien oeverranden van de pingo, goed slootkantbeheer.

3. Educatie

Op het gebied van educatie is veel bereikt, zowel intern als extern. Land van Ons Onneresch heeft een goed netwerk, niet alleen met natuurorganisaties als IVN en KNNV maar ook met lokale belanghebbenden als de camping De Kleine Wereld. Er zijn tijdens het symposium geen expliciete actiepunten genoemd voor educatie. We kunnen stellen dat de basis goed op orde is. Meer aandacht voor het betrekken van inwoners van Onnen zou een eventueel speerpunt kunnen zijn.

- *Vanuit de groep actieve vrijwilligers wordt hard gewerkt aan een plan voor meer ledenwerving en meer betrokkenheid van leden van Land van Ons in een straal van ca. 35 kilometer rond de Onneresch.*

4. Monitoring & biodiversiteit

De basis van het monitoren van biodiversiteit op de Onneresch is goed op orde. Planten en vogels worden structureel gemonitord. De akkerplantentelling breiden we uit naar de grasklaverpercelen. In de komende jaren willen we proberen op alle belangrijke indicatoren, ook *bestuivers* en *wormen*, systematisch te gaan monitoren. Daarnaast zijn er verdiepende vragen die nader onderzocht kunnen worden, hetzij door onszelf, hetzij

door anderen, bijvoorbeeld als een student dit bij gelegenheid kan meenemen in een onderzoek. Onderwerpen voor nader onderzoek:

- *Soortenlijst analyseren: welke planten zijn we kwijtgeraakt (en waardoor?)*
- *Nadere analyse van bloeihoogte en aantallen bestuivers, met name in juni*
- *Wat is de relatie met de bloeiers in de akkerranden?*
- *Beter inrichten van de telroute bestuivers/vlinders via Team TBB, in relatie tot wisselteelt*

Dit zijn onderwerpen die binnen het Team Monitoring zullen worden besproken en waarop actie wordt ondernomen als de gelegenheid zich voordoet.

Verder onderhouden we nauwe samenwerking met de Groene Bondgenoten en volgen we de ontwikkelingen van de Soortenlijker als belangrijke tool om kwaliteit van biodiversiteit te kunnen toetsen.

5. Verwerven percelen zuidkant Onneresch en verkrijgen landgoedstatus

Twee belangrijke ontwikkelingen in de afgelopen periode zijn de mogelijkheid om ruim 8 hectare grond ten zuiden van de Onneresch te verwerven en het idee om voor de Onneresch een landgoedstatus te verkrijgen. De extra 8 hectare is van belang voor eenheid van het landschap en uitbreiding van de akkerbouw. De landgoedstatus is vooral van symbolisch belang. Realisatie van beide plannen vergt nog wel veel afstemming en overleg met betrokken partijen. Inzet hiervoor blijft hoog op de agenda staan.

- *Inzet voor verwerven en/of pachten van 8,2 ha grond, voorheen van boerenbedrijf Hekman, nu van de provincie*
- *Inzet voor verkrijgen landgoedstatus Onneresch*

Concrete eerste stappen voor 2026:

Er worden twee terreinbezoeken in 2026 (feb./maart) gepland, een met Landschapsbeheer en een met de pachter van de Holtesch.

Met Landschapsbeheer wordt gekeken naar overall inrichting en mogelijkheden versterking groenblauwe dooradering. Daarbij zou het mooi zijn als gekeken wordt naar verschillende aspecten die bij de herijking aan de orde zijn geweest: aanplant struikvormers, scheerhagen, aanleg flauwe oeverzones, sinusbeheer.

Met de pachter van de Holtesch wordt gekeken naar de mogelijkheden voor de aanleg van een keverbank.

Na deze veldbezoeken maken we een uitvoeringsplan, waarin de haalbare voorstellen worden uitgewerkt (op het gebied van nieuwe proefteelt akkerbouw, ingrepen voor waterbeheer en keverbank, als onderdeel versterking groenblauwe dooradering en ter vergroting kansen landgoedstatus) en bijbehorende financiering. Enkele ingangen voor subsidiemogelijkheden:

- Het Gebiedsfonds Drentsche Aa: inrichting m.b.t. concrete landschapselementen (bijvoorbeeld keverbank, infoborden), geschikt als topic voor financiering. Groningen-West;
- Landschapsbeheer Groningen: budget voor aanleg; zij ondersteunen met kennis;
- Landschapswerkplaats: in 2026 zijn er weer financieringsrondes voor lokale initiatieven.

Colofon

Deze herijking van het beheerplan werd namens het perceelteam Onneresch samengesteld door Amanda le Grand, met bijdragen van Gerjan Navis. Foto's: Ingrid Schenk.

Redactie en eindredactie: Chris Stiggelbout, Dorothee Wortelboer

Contact: onneresch@landvanons.nl

Onze grote dank gaat uit naar alle deelnemers aan het minisymposium in november 2025, waar de hoofdlijnen van dit beheerplan zijn besproken. Naar onze pachters Berend en Wouter Steenberg, voor de constructieve samenwerking en hun niet aflatende inspanningen om de Onneresch tot een succes te maken. Naar alle vrijwilligers die het werk van Land van Ons mogelijk maken. Naar het landelijk bestuur voor hun inzet en steun. En naar Jan Wittenberg, voor alles wat hij voor de Onneresch heeft betekend en nog altijd betekent.

Bijlage I Mogelijke kwaliteitscriteria Land van Ons Onneresch

Om te kunnen vaststellen of we onze doelstellingen bereiken is het van belang om tot betere definiëring te komen van meetbaarheid van onze resultaten. De Soortenkijker van Basiskwaliteit Natuur is een meetmethode met snel resultaat om de algehele kwaliteit van de natuur op deze locatie te bepalen.

Daarnaast kunnen meer specifieke criteria worden bedacht die voor Land van Ons/Onneresch relevant zijn, zoals:

Thema	Criteria	2025	2026
Betere bodembiodiversiteit	Opbrengst van gewassen	Overall matig	
	bodemkwaliteit	Beter doorlaatbaar door ploegen	
	Aantal en soorten wormen	?	
Biodiversiteit neemt toe (vogels, planten)	Meer soorten vogels en planten	Toename vogels Planten variabel	
	BKN van C (huidig niveau) naar hoger niveau A	C	B
	Unieke kensoorten aanwezig	Voor kevers en vlinders	continuïteit kensoorten
	Aantal Rode-lijstsoorten	10tal aantal aanwezig	
Betere waterkwaliteit			
	Helderheid water sloten en pingo	Nog slecht	
	Afnemende voedselrijkheid van pingo en sloten	?	
Meer bekendheid LvO en positief imago			
	Meer noordelijke leden		
Gebruik Onneresch in relatie tot landschappelijke waarde gebied			
	Mozaïek van akkers		
	Invoeging heggen/struweel		

Bijlage II Opbrengst gewassen Onneresch 2021-2025, globale indruk

Jaar	Perceel	Opp	Gewas	Veevoer	opp	Kwaliteit
2021	Hoog, oost	2,1	Boekweit			goed
2022	Hoog, oost	2,1	Huttentut			goed
	Hoog, west/ten noorden pingo	1,9	Boekweit			goed
	Laag, west/ten zuiden pingo			Triticale	2,5	goed
	Laag, strook langs triticale			Grasklaver	?	goed
		4,1			2,5	
2023	Hoog, oost			Grasklaver	2,1	goed
	Hoog, west, ten noorden pingo	1,9	Huttentut			matig
	Laag, langs Onneresweg, strook	3	Quinoa			matig
	Laag, langs quinoa (Onneresweg)	1	Boekweit			matig
	Laag, ten zuiden pingo > Dalweg			Triticale	2	matig ²
		5,9			4,1	
2024	Hoog, oost			Grasklaver	2,1	goed
	Hoog, west ten noorden pingo			Grasklaver	2	goed
	Laag midden, langs esweg	3,5	Huttentut			mislukt
	Laag zuiden, langs esweg	2,5		Wintergerst		matig?
	Laag/ten zuiden pingo		Boekweit			matig
	Laag zuid-westpingo		Quinoa			matig
	Laag, Dalweg	0,5	Bonen			mislukt
		6,5			4,1	
2025	Hoog, oost	0,5	Aardappels Bonen	Wintergerst	2,1	goed matig goed
	Hoog, west, ten noorden pingo			Grasklaver	2	goed
	Laag, langs Onneresweg	1,9	Huttentut			mislukt
	Laag, zuid/zuid-west van pingo	2,5	Boekweit			matig
	Laag, zuidelijk			Grasklaver		goed
		4,9			4,1	

² Er kon slechts een klein deel worden geoogst worden vanwege hoog onkruid